

การสร้างสรรคานาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย The Creation of Thai Folk Dance: Rum Tone Nonthai

สกุรัตน์ อ่อนสันเทียะ^{1*}

Sakulrat Onsuntia

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2567

ปรับปรุงแก้ไข: 17 เมษายน 2567

ตอบรับตีพิมพ์ : 11 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรคานาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและวิธีการประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทัศนะของผู้เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ และงานวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด จนได้ข้อสรุปของผลวิจัย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมกคล การเล่นโนนของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมกคลมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อจากพิธีกรรมในการเลี้ยงตาปู่ จะมีเข้าทรงและจะตีโนนเดี่ยวโนนคู่ประกอบการเข้าทรง มีการนำข้าวเหนียวมาปั้นเงิน 12 ทอง 15 เป็นนัยว่ามั่งมี สร้างขวัญกำลังใจและไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

ชาวบ้านโคกมกคลจะนิยมละเล่นรำโทนเพื่อความสนุกสนานตามงานประเพณี เทศกาล
วันตรุษสงกรานต์ งานมงคลของชุมชน

2. สร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทน
โนนไทย ตามองค์ประกอบการแสดง 7 ข้อ ดังนี้ 1) การออกแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์
การแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง
4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบรูปแบบการแปรแถว
6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง
ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านรำโทน จึงสามารถสร้างความเป็นสุนทรีย์
ทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างสวยงามโดดเด่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของ
วัฒนธรรมรำโทนได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าของการละเล่นรำโทนซึ่งเป็น
เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน สามารถนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย
ต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ : นาฏศิลป์พื้นบ้านโคราช, การแสดงสร้างสรรค์, รำโทนโนนไทย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history and components of the traditional dance performance called "Ram Thon" in Ban Khok Mongkol, Samrong District, Nakhon Ratchasima Province, and 2) to create and develop a folk-art performance, the "Ram Thon-Non Thai" set. The research methodology included structured interviews and subgroup meetings, analyzing perspectives of individuals involved and experts in various fields, and extracting information from documents, scripts, books, articles, and previous research.

The results of this research were as follows:

1. The origin and elements of the "Ram Thon" dance in Ban Khok Mongkol: The tradition of performing the "Ram Thon" dance in the community of Ban Khok Mongkol is deeply rooted in the lifestyle and beliefs of the local residents. The dance, performed during ceremonies to honor ancestors, involves both solo and paired movements. It incorporates rhythmic tones that can be played in unison or as a duet. The use of molded glutinous rice in the form of 12 silver and 15 gold pieces symbolizes prosperity, encouragement, and protection against illness. This practice signifies the community's belief in generating blessings, strength, and warding off diseases and fevers. The residents of Ban Khok Mongkol commonly participate in "Ram Thon" during traditional events, such as Songkran celebrations and community festivities, for entertainment purposes.

2. The creation of a folk-art performance, the "Ram Thon Non Thai" set comprises seven aspects, including conceptualization, choreography, dance movements, music and singing, costumes, stage arrangement, performers, and supporting equipment. The development process can generate aesthetic excellence in the presentation of traditional performing arts while preserving and expressing the cultural identity associated with the "Ram Thon" dance.

Keywords: Folk-Arts of Korat, Creative Performance, Ram Thon Non Thai

บทนำ

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงของท้องถิ่นที่แฝงไปด้วยความสนุกสนาน แสดงออกที่มีลีลา

ท่าทางความฉับไวและความเชื่ออันเป็นประเพณี โดยมีเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ สนุกสนาน ซึ่งจะมีความแตกต่างระหว่างเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตามภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่สมควรอย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์และพัฒนาดำรงอยู่คู่สังคมไทย เนื่องจากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีความบันเทิงความสุขใจ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี ทั้งนี้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นมักจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันอันเป็นผลมาจากอิทธิพลทางความคิด ความเชื่อ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รวมถึงอิทธิพลจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมอื่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะการแสดงพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่นจะเห็นได้จากการแสดงสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง สีลาเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี การแสดงเหล่านี้สะท้อนถึงสัญลักษณ์แห่งจิตใจของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ และความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านนี้เองได้สร้างความภูมิใจให้แก่สมาชิกในสังคมสืบมา (สมหวัง คงประยูร, ม.ป.ป: 17)

รำไท่นเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีลักษณะร้องรำกันเป็นวง เป็นลักษณะหนึ่ง ที่พบในนาฏศิลป์พื้นบ้านของไทยที่มีความเก่าแก่ จากหนังสือและตำราวิชาหลายเล่ม ระบุถึงประวัติความเป็นมาของการละเล่นรำไท่นไว้หลายกรณี เช่น หนังสือรำไท่นของสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า “พบว่ามีการเล่นรำไท่นก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 แถวบ้านแพะ จังหวัดสระบุรี โดยชาวบ้านเป็นผู้เล่น” (ปิ่นเกศ วัชรปาดน, 2559: 14)

บ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการละเล่นรำไท่น ซึ่งการละเล่นรำไท่นของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมกคล เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายายสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นิยมเล่นกันในช่วงวันตรุษสงกรานต์ นอกจากนี้ชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมกคล ยังมีประเพณีสำคัญประจำหมู่บ้านที่ประกอบขึ้นทุกปี คือ พิธีเลี้ยงศาลตาปู่ หรือชาวบ้านเรียกว่า พิธีเลี้ยงบ้าน จะทำกันในวันพุธแรกของเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ในการเลี้ยงศาลตาปู่จะมีร่างทรง (เผ่าเจ้า)

มาประกอบพิธีกรรม ซึ่งจะมีการตีโพนประกอบพิธีกรรมเป็นจังหวะต่าง ๆ และจะมีชาวบ้านนำเอาเครื่องสังเวีย อาหารคาวหวานต่าง ๆ มาเช่นไหว้ เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ไข่ต้ม ผลไม้มงคล 7 อย่าง และขนมมงคล จากนั้นร่างทรงจะเป็นผู้นำประกอบพิธีเสี่ยงทาย ดินฟ้าอากาศรวมทั้งเหตุเภทภัยที่อาจเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน หรือจะมีการทำนายทายทักตามความเชื่อของชาวบ้าน จากนั้นร่างทรงก็ลุกขึ้นร่ำด้วยท่าร่ำที่อ่อนช้อยสวยงามตามจังหวะเสียงโพน ชาวบ้านที่มาร่วมในพิธีไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายต่างก็ลุกขึ้นร่ำเกี่ยวพาราสักกันอย่างสนุกสนาน เมื่อตะวันตกยลงชาวบ้านต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านจะแบ่งอาหารคาว หวานและผลไม้คนละเล็กละน้อยกลับไปกินเพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิตและครอบครัว (ประจบ ชิงสันเทียะ, สัมภาษณ์เมื่อ 7 กรกฎาคม 2565)

จากความเป็นมา และความน่าสนใจของรำโชนในชุมชนบ้านโคกมณฑลที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ชุดการแสดงขึ้นมาใหม่ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโชนโนไทย โดยเป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างการละเล่นพื้นบ้าน และการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงศาลตาปู่ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมณฑล ซึ่งการละเล่นรำโชนของชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมณฑลจะเล่นกันในช่วงเวลาพลบค่ำหลังเสร็จภาระกิจจากการทำมาหากิน และในช่วงวันตรุษสงกรานต์ ลักษณะการเล่นเน้นการเกี่ยวพาราสักกันระหว่างหนุ่มสาว โดยมีโชนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ จึงถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ปู่ย่า ตายาย ได้ถ่ายทอดไว้ให้ลูกหลานคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง ได้ทราบถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่าของบ้านโคกมณฑล ตำบลสำโรง อำเภอนโนไทย จังหวัดนครราชสีมา ให้แพร่หลายสืบทอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการละเล่นรำโชน บ้านโคกมณฑล ตำบลสำโรง อำเภอนโนไทย จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุต รำโทน
โนนไทย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. มีฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา องค์ประกอบการละเล่นรำโทน
โนนไทย บ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนोनไทย จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้ผลงานการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน
ชุต รำโทนโนนไทย จำนวน 1 ชุต ที่ใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
3. ได้แนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงรำโทน เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงาน
ทางวิชาการสำหรับผู้สนใจต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัย การสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุต
รำโทนโนนไทย โดยบูรณาการความรู้จากการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติ
ความเป็นมา บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาการละเล่นรำโทนบ้านโคกมกคล ร่วมกับ
แนวคิด การออกแบบการแสดง รูปแบบการแสดง องค์ประกอบการแสดงการ และทฤษฎี
การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เพื่อก่อให้เกิดการสร้างสรรคชุตการแสดงขึ้นมาใหม่ ที่เป็น
เอกลักษณ์และนำไปสู่การอนุรักษ์เผยแพร่ต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน ประวัติ การละเล่นรำไท่น องค์ประกอบการเล่นรำไท่นโนนไทย บ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนิโนไทย จังหวัดนครราชสีมา มีกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ภูมิปัญญา จำนวน 8 คนซึ่งเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน ประวัติและองค์ประกอบการเล่น รำไท่น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรี พื้นบ้านจำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ชมการสร้างสรรคการการแสดง เรื่อง การสร้างสรรค นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำไท่นโนนไทย จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล ในผลการวิจัยเพื่อสร้างสรรคการการแสดง เรื่อง การสร้างสรรคนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำไท่น โนนไทย มี 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จากปราชญ์ภูมิปัญญา ด้านบริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาองค์ประกอบการเล่น รำไท่นบ้านโคกมกคล 2) แบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจ

ในการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์แบบประยุกต์จากแบบดั้งเดิมสู่การแสวงหาทำรำใหม่ ๆ พงมาน สมรรถบุตร (2538) และพิระพงศ์ เสนไสย (2546) หลักการสร้างสรรค และองค์ประกอบการแสดงด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) บนพื้นฐานบริบทเอกลักษณ์ชุมชน อมรา กล้าเจริญ (2546) ถือเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสามารถนำมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยได้เป็นอย่างดี เช่น การออกแบบแนวคิดการแสดง การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ การออกแบบรูปแบบการแปรแถว การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง รวมถึงเรื่องราวที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของบริบทชุมชน

3.2 การสร้างสรรค์ชุดการแสดง โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มปราชญ์ภูมิปัญญา เกี่ยวกับประวัติชุมชน และองค์ประกอบการละเล่นรำโทนโนนไทย บ้านโคกมกงคต เพื่อบูรณาการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ชุมชนบ้านโคกมกงคต โดยเริ่มจาก 1) การออกแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่องดนตรีและบทร้อง 4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบรูปแบบการแปรแถว 6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง

3.3 การวิพากษ์ผลงาน โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน จำนวน 5 คน ทำให้ได้ผลงานการสร้างสรรคการแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย มีความอ่อนช้อย

สวยงามเหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการ การสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์
ที่มีคุณภาพ

3.4 การประเมินชุดการแสดง โดยการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและ
การถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกมงคล

3.5 ประเมินผลชุดการแสดง โดยมีการประเมินความพึงพอใจในการขยาย
ความรู้ต่อผู้ที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมถึงประเมินความพึงพอใจจากผู้เข้าชม
การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย

3.6 นำผลงานสร้างสรรค์ เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนน
ไทย แสดงและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3.7 นำองค์ความรู้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโคกมงคล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม
การสังเกต มาเรียบเรียงแยกแยะประเด็นและตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น แล้วนำกลับไปให้
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์
เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงนำมาสร้างสรรค์
ชุดการแสดง การจัดทำรายงานการวิจัย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบ
พรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

รูปแบบการสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด
รำโทนโนนไทย สามารถแบ่งองค์ประกอบได้ 7 ข้อ ดังนี้ 1) การออกแบบแนวคิดใน
การสร้างสรรค์การแสดง 2) การออกแบบลีลาท่ารำในการแสดง 3) การออกแบบเครื่อง
ดนตรีและบทร้อง 4) การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) การออกแบบ
รูปแบบการแปรแถว 6) การออกแบบการคัดเลือกนักแสดง 7) การออกแบบอุปกรณ์
ประกอบการแสดงในองค์ประกอบแต่ละข้อ จึงเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงาน

การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนนไทย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ในด้านวัฒนธรรมรำโทน ประวัติความเป็นมาการเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล และองค์ประกอบการเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล โดยใช้ผู้แสดงจำนวน 10 คน นักแสดงชายจำนวน 5 คน นักแสดงหญิง จำนวน 5 คน แสดงในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ซึ่งจะสื่อถึงการเล่นรำโทนของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกมงคล ใช้องค์ประกอบการเล่นรำโทน โดยประกอบด้วย ลีลาท่ารำ รูปแบบการแปรแถว เครื่องดนตรีบ่ทอง เครื่องแต่งกายเครื่องประดับ และคัตนนักแสดง เพื่อนำมาสร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย โดยรูปแบบการแสดงจะเริ่มต้นด้วยการรำตีบทตามคำร้องเกี่ยวกับประวัติการเล่นรำโทนโนนไทย บ้านโคกมงคล

ช่วงที่ 1 เป็นการกล่าวโอเอกรีนนำ พูดถึงประวัติความเป็นมาของการเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล เพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีความเชื่อเรื่องพิธีกรรม การเข้าทรงบูชาศาลตาปู่ที่ชาวบ้านในชุมชนให้ความเคารพ จะมีการขอมาก่อนเริ่มพิธี ผู้วิจัยได้นำเอาสำเนียงการขับร้องทำนองเพลงโคราชมาใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงเป็นเอกลักษณ์ของการเล่นรำโทนบ้านโคกมงคล

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงของการเกี่ยวพาราสี ของหนุ่มสาวโดยมีรูปแบบการรำเป็นวงกลม ผู้วิจัยนำมาสร้างสรรค์ในรูปแบบการแปรแถว เพื่อให้การรำมีความหลากหลาย น่าสนใจและความสวยงามมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์ดนตรีให้มีจังหวะที่เร็วขึ้น เพื่อให้เห็นถึงความสนุกสนานของการเล่นรำโทน

ช่วงที่ 3 เป็นการเชิญชวนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้มาร่วมกันสืบสานอนุรักษ์ ประเพณีการเล่นรำโทน และได้ทำดนตรีให้มีจังหวะเร็วขึ้นให้สนุกสนานและทันสมัยมากขึ้น และได้นำเอาอุปกรณ์เข้ามาประกอบการแสดง คือ โทน เพราะโทน ถือว่าเป็นเครื่องประกอบการแสดงที่เป็นตัวหลักของการเล่นรำโทน และผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการแสดงโดยจะเน้นถึงความสามารถและทักษะที่หลากหลายของนักแสดง โดยนำท่าทางการตีโทนของชาวบ้าน นำมาสร้างสรรค์ผสมผสานรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ให้มีลีลาท่ารำที่สวยงามสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่แสดงออกมาให้ผู้ชมสามารถ

รับรู้และเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ การออกแบบสร้างสรรค์เครื่องดนตรี ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านโคราช คือ วงมโหรีโคราช โดยเน้นจังหวะโทนเป็นสำคัญ การออกแบบเครื่องแต่งกายสร้างสรรค์จากความเป็นพื้นบ้านที่แสดงถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของการแต่งกายพื้นบ้านของคนในชุมชนบ้านโคกมงคล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดง กระบวนท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นให้สอดคล้องกับแนวคิดอย่างเหมาะสมโดยศึกษาท่ารำนแบบ ท่าดั้งเดิม ดังนี้ 1) ท่ารำพื้นบ้านดั้งเดิม 2) ท่ารำสร้างสรรค์ 3) ท่ารำดั้งเดิม ท่าปักนัยกัโหล่ 4) ท่ารำสร้างสรรค์

ภาพที่ 2 ท่ารำพื้นบ้านดั้งเดิม

ภาพที่ 3 ทำรำสร้างสรรค์

ภาพที่ 4 ทำรำดั้งเดิม ทำปี่กนกโยกไห

ภาพที่ 5 ทำรำสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ลีลาทำรำ ต้องการนำเสนอลักษณะลีลาทำรำประกอบการตีโทน ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นจุดเด่นในการแสดง ดังนั้น จังหวะโทนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวสื่อสาร ถ่ายทอดเรื่องราวการแสดงในครั้งนี้

อภิปรายผล

แนวคิดในการแสดง

การสร้างสรรค์ชุดการแสดงนี้ มีแนวคิดมาจากการละเล่นรำโทนของชาวบ้าน ชุมชนบ้านโคกมณฑล เป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากการผสมผสาน ระหว่างการละเล่นรำโทน ลักษณะการละเล่นรำโทนเน้นการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว โดยมีโทนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการแสดง มีขั้นตอนการแสดง ดังนี้

การออกแบบลีลาทำรำในการแสดง

การสร้างสรรค์การแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการทำรำในการละเล่นรำโทน เช่น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว การเล่น

รำโทนในวันตรุษสงกรานต์การสงฆ์ผู้สูงอายุ และการเชิญชวนคนหนุ่มสาวเพื่อร่วมสืบทอดประเพณี การละเล่นรำโทน ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นรูปแบบการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ที่มีลีลาท่าร่าที่อ่อนช้อยสวยงามตามแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับพระพงศ์ เสนไสย (2546) มีการสร้างสรรค์กระบวนท่าร่าขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นที่นิยมและน่าสนใจมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมท่าร่าเพื่อนำมาสร้างสรรค์ชุดการแสดงให้เกิดความสวยงามอ่อนช้อย ซึ่งการออกแบบลีลาท่าร่าในช่วงแรกจะเป็นการใช้ท่าร่าตีบทตามคำร้อง ที่กล่าวถึงที่มาความสำคัญของการละเล่นรำโทน ช่วงกลางจะเป็นการใช้ท่าร่าแบบดั้งเดิมท่าปิ่นกนกโยกไหล ท่าสไล่นายอำเภอ โดยผู้เล่นจะรำเป็นวงกลมและแปรแถวแบบสมัยใหม่ และช่วงสุดท้ายจะใช้ท่าร่าตามคำร้องเพื่อเชิญชวนหนุ่มสาวให้มาร่วมอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นรำโทน

ดนตรีประกอบการแสดง

การสร้างสรรค์ดนตรีประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการละเล่นรำโทนบ้านโคกมุงคล โดยใช้ดนตรีวงมโหรีโคราชประกอบการแสดง โดยเน้นใช้จังหวะโทนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสำเนียงของดนตรีจะบ่งบอกถึงความเป็นชาวโคราชซึ่งเป็นถิ่นบ้านเกิดของชาวบ้าน

การออกแบบเครื่องแต่งกาย

จากการศึกษาพบว่า เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญในการแสดงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครื่องแต่งกายจะช่วยส่งเสริมการแสดงให้มีความน่าสนใจน่าชมมากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจถึงการแสดงออกของผู้แสดง รวมถึงเข้าใจแนวคิด ความหมายในการสร้างสรรค์ชุดการแสดง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลให้สอดคล้องกับแนวคิดของสุพหล วิรุฬห์รักษ์ (2547: 225) เพื่อให้การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงถูกต้องตามหลักการและเหตุผล โดยผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกาย ดังนี้

นักแสดงชาย : นักแสดงสวมเสื้อแขนสั้นคอพระราชนาสิกคริม ผ้าขาวม้ามัดเอว
นุ่งผ้าโจงกระเบนสีน้ำเงินเข้ม สวมเครื่องประดับเงิน

นักแสดงหญิง : นักแสดงสวมเสื้อแขนตึกตาระบายสีชมพูบานเย็น นุ่งผ้า
โจงกระเบนสีม่วง ทรงผมดอกกระพุ่ม ทัดดอกตะแบกสีชมพู สวมเครื่องประดับเงิน

รูปแบบการแปรแถว

การสร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโทนโนนไทย บ้านโคกมกมล มีรูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 1 นักแสดงจะเดินออกมาทั้งชายและหญิง เดินสวนแถวกันเป็นแถวหน้ากระดาน โดยนักแสดงหญิงจะเดินสวนด้านหน้า นักแสดงชายจะเดินสวนด้านหลัง แล้วเดินวนเป็นวงกลม ปรับแถววิ่งขอยเข้ามาตั้งแถวเป็นแถววิคว่า โดยเป็นการรำตีบทตามคำร้อง รูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 2 เป็นวงกลมใหญ่เพื่อสื่อให้เห็นถึงการรำรำของการละเล่นรำโทนแบบดั้งเดิม หนุ่มสาวจะรำเกี่ยวพาราสักกันเป็นคู่ ๆ ผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์ทำรำเพิ่มเติม และปรับรูปแบบการแปรแถวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น วงกลม แถวหน้ากระดานสับหว่าง แถววิคว่า เพื่อให้เกิดความสวยงามมากขึ้น และรูปแบบการแปรแถวในช่วงที่ 3 เป็นการรำตีบทตามคำร้อง เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีการละเล่นรำโทนของชุมชนบ้านโคกมกมลที่

การคัดเลือกนักแสดง

การคัดเลือกนักแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงจากสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ใช้นักแสดงทั้งหมด 10 คน เป็นนักแสดงชาย 5 คน นักแสดงหญิง 5 คน โดยคัดเลือกนักแสดงที่มีบุคลิกภาพที่ดีรูปร่างดีสมส่วน มีความสูงใกล้เคียงกัน มีพื้นฐานในการรำที่ดี มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และฝึกฝนตนเองอยู่ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และสามารถที่จะถ่ายทอดการแสดง ชุด รำโทนโนนไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้ใช้โขน และชั้นน้ำ เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้โขน เนื่องจาก โขนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของการละเล่นรำโขน ชั้นน้ำเป็นเอกลักษณ์ที่ใช้สรงน้ำพระ และใช้รดน้ำคำหัวขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ ในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย

การคืนข้อมูลให้กับชุมชน หลังจากผู้วิจัยได้สร้างสรรค์การแสดง ชุด รำโขนโนนไทย เสร็จสิ้นตามวัตถุประสงค์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้เผยแพร่ผลงานวิจัย ถ่ายทอดทำรำชุด รำโขนโนนไทย ให้แก่ชาวบ้านชุมชนบ้านโคกมกคล นักเรียนโรงเรียนบ้านสำโรงเพื่อเป็นการขยายฐานข้อมูลและถ่ายทอดความรู้คืนให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันมีค่าของชุมชนบ้านโคกมกคลไว้ โดยผู้วิจัยได้ลงชุมชนบรรยายองค์ความรู้ ถ่ายทอดทำรำแบบมีส่วนร่วมให้กับชุมชน โดยพบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมการรับฟังการบรรยาย การถ่ายทอดทำรำ สามารถเล่าถึงเอกลักษณ์การละเล่นรำโขนโนนไทย บ้านโคกมกคล ได้อย่างถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดทำรำได้อย่างสวยงามรวมถึงครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสำโรง ก็สามารถถ่ายทอดทำรำ รำโขนโนนไทย ได้อย่างสวยงามเช่นกัน ในการเข้าร่วมกิจกรรม การคืนความรู้ให้กับชุมชน ถือว่าเป็นการคืนความรู้ให้กับคนในชุมชน และได้ร่วมทำกิจกรรมกันอย่างสนุกสนาน

การติดตามผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าที่คนในชุมชนได้รับอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นได้จากคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสำโรง ได้นำการแสดง ชุด รำโขนโนนไทย ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนบ้านสำโรง เมื่อเด็ก ๆ นักเรียนได้รับการถ่ายทอดทำรำจากคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ ก็เกิดความสนใจรักในศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านในชุมชนของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ อยากจะถ่ายทอดทำรำและสืบสานการแสดง ชุด รำโขนโนนไทย ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โดยคุณครูสำรวย เขียวสันเทียะ และนักเรียนโรงเรียนบ้านสำโรง ได้รับเชิญไปแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนเป็นประจำ เช่น งานบวชนาค งานสงกรานต์ งานกฐิน งานผ้าป่า ฯลฯ จึงทำให้ผลงานวิจัยการสร้างสรรค์การแสดง

ในครั้งนี้ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนของหลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้านของโรงเรียนบ้านสำโรง อำเภอนโนไทย จังหวัดนครราชสีมา ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านสร้างสรรค์ ที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนบ้านโคกมกคล ตำบลสำโรง อำเภอนโนไทย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานวิจัย การสร้างสรรค์การแสดง เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำโทนโนไทย มีข้อเสนอแนะในการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. การแสดง ชุด รำโทนโนไทย ควรนำไปเผยแพร่สู่ชุมชน และชุมชนใกล้เคียง โดยแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านรำโทนสืบต่อไป

2. นำการแสดง ชุด รำโทนโนไทย ไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป

3. การแสดง ชุด รำโทนโนไทย สามารถนำไปต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการวิจัยและเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุดอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

ปิ่นเกศ วัชรปาณ. (2559). *การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์*. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พจมาน สมรรถบุตร. (2538). *แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำเชิง*. สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏอุดรธานี.

พีระพงศ์ แสนไสย. (2546). *นาฏยะประดิษฐ์*. ประสานการพิมพ์.

สมหวัง คงประยูร. (ม.ป.ป). *ศิลปะพื้นบ้าน*. โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์*

พ.ศ. 2325-2477 (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา กล้าเจริญ. (2546). *รำโทน: วรรณศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง*.
งานวิจัยภาควิชาภาษาศาสตร์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา.

Author

Assistant Professor Sakulrat Onsuntia
413 Moo 8, Muenwai district, Mueang Nakhon Ratchasima District,
Nakhon Ratchasima Province 30000
Tel. 08-9945-3909 Email: ann.sakulrat2520@gmail.com